ГОДИНА XXV. На Цетињу, у суботу 16 марта 1896. БРОЈ 11.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ на годину 4 ф., на по године 2 ф., на четврт године 1 ф.

За АУСТРО-УГАРСКУ, БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ на годину 6 ф. на по године 3. ф. на четврт године 1 ф. 50 новч.

За све остале земље годишње 20 фран. у злату, на по године 10 фран., на четврт год. 5 фран.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се поштанском упутницом непосредно администрацији „Гл. Црног.“ на Цетиње, или отправништвима новина на коју драго пошту; у коме је наручиоце, може се претплатити код г. *Пера Рамадановића*, књиж. прн. агента у Котору. Дописи се шаљу уредништву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се: за сваку ријеч или за број од пет цифара по 3 новчића за први пут, а за сваки даљи пут по 2 новчића.

I-ога Априла истијече прва четврт нашему листу, и зато упозоравамо ону господу претплатнике који су само прву четврт претплатили, да изволе поновити претплату на вријеме, ако желе да им лист и даље шиљемо.

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 15 марта.

На ниже доносимо изјаву, коју је дало у парламенту ново италијанско министарство, и која се с толикијем нестрпљењем очекивала. „Журнал де С. Петербург,“ званични руски дипломатски орган, о овој изјави овако пише: „Изјава ова таква је, какву је требало очекивати од великог политичког ума италијанског државника маркиза ди-Рудинија. Она је учинила најбољи утисак у парламенту, и има основа претпоставци, да ће је и народ са задовољством примити. Одавши дужну похвалу јунаштву италијанске војске, која је морала борити се у тако тешкијем приликама, владин говорник констатирао је, да су с Царем Менеликом отпочети преговори мира. Он је изјавио, да се италијанска влада са своје стране одриче од сваке политике ширења, и да не жели освојење Тигрија; захтјев на протекторат Италије над Абисинијом не спада у број услова мира. Ова умјерена ријеч пресједника министарског савјета има задовољити уопште јавно мњење у Италији. Одма из почетка нама је изгледало невјероватнијем потпуно напуштање Еритреје, што су захтјевале неке групе у парламенту, а међу њима и неколико заступника с деснице. Размишљање и осјећај патриотизма пријатеља маркиза ди-Рудинија то није захтјевало. Што се тиче улоге Италије у тројном савезу, о чему се у посљедње доба толико нагађало, маркиз ди-Рудини сматрао је потребитијем изјавити, да у том обзиру није произашло никакве промјене. У осталом трудно је било у то и посумњати, у колико је савезни уговор био обновљен истијем маркизом ди-Рудинијем, кад је био први министар год. 1891. Заслужује пажње изврсни такт пресједника савјета, не тражећи изјаву повјерења. Он је одиста сматрао, да није деликатно, да стави у непријатан положај заступнике, који су до тог часа подржавали г. Криспија. Италијански је народ тако културан и тако танки осјећај политички има, да ће то разумјети и како треба оцијенити. У осталом говор је дјеловао како је требало, и парламенат је једногласно признао хитност тражења кредита за изванредне расходе.“

По овоме одзиву званичног листа руског министарства иностранијех дјела најбоље се види, како оно мисли о новом италијанском министарству, а мњење књаза Лобанова зна се већ што вриједи у данашњем међународном положају.

Остављајући за данас преговоре мира између Абисиније и Италије, које су добром вољом обје стране предузеле, ваља да се обратимо инглеској експедицији из Мисира против дервиша, којој се приписује намјера, с једне стране да те преговоре прекине, а с друге да изазове нову помутњу у јевропскијем међународнијем односима.

Ову експедицију Инглеска предузимље као тобож да помогне Италији противу дервиша, који пријете Касали, и да стане на пут бахатости дервиша, који могу постати опасни мисирскијем посједима; и за то, пошто се у интересу Мисира предузимље ова експедиција, инглеска влада позвала је заинтересоване државе, да одобре потребите трошкове из резервне касе мисирскијех државнијех дугова. У самој ствари пак руски и француски листови у том походу на дервише гледају намјеру инглеске владе, да уклони с дневног реда питање евакуације Мисира, које је на ред дошло да се ријеши.

Како Француска мисли о овој експедицији казао је њен министар иностранијех дјела Бертло, одговарајући на дотичну интерпелацију у заступничкој кући. Ова експедиција може изазвати фанатизам дервиша, који може постати опасан и францускијем колонијама, и што је главно, може одмакнути евакуацију Мисира у недоглед. Што се тиче трошка из касе државнијех дугова мисирскијех, ту треба сагласје свију заинтересованијех држава. У осталом Француска још није дала формалног одговора, јер се још измјењују мисли о том питању између држава.

Али се зна да је ту највише заинтересована Француска, јер њој највише лежи на срцу евакуација Мисира, и јер Мисир двије трећине свога дуга дугује Француској. Уз Француску одиста биће Турска и Русија; али Италији и Аустро-угарској пошло је за руком, да приволе Њемачку, да одобри Инглеској тражене трошкове; тако су у контролној комисији мисирскијех дугова четири противу три; но Бертло је казао, да ту треба сагласје свију!

Бечка „Морген-Пресе,“ прођашња стара „Преса“ већ ликује над поразом Француске, а то се разумије и Русије, што је Њемачка попустила Инглеској, и већ извјесни листови проглашују, да је уклоњен сваки неспоразум између Инглеске и Њемачке, и да је Инглеска пристала уз тројни савез.

Међу тијем петроградско „Н. Времја“ вели: „Није тако трудно разумјети, зашто берлински кабинет није могао одрећи Инглеској, да употреби мисирски ресервни фонд за експедицију у Донголу. Помоћник Инглеског министра иностранијех дјела изјавио је у парламенту, да се предузимље ова експедиција сврхом, да се пружи помоћ Италији код Касале, а Цар Вилхелм баш у овоме часу ради свијем моћнијем средствима, да докаже краљу Умберту, да ратни неуспјеси Италије не побуђују Њемачку да јој откаже савез. Млади њемачки цар, са својственом својом ватреношћу даје још једном на вољу свом рицарском карактеру, обилујући знацима саучешћа својему савезнику у невољи, те иде да се лично с њим види у Италији, и пристаје, да се новац из мисирског резервног фонда употреби на ту експедицију, *изрично што Италија жели инглеску помоћ код Касале.* А ово још не доказује да је тројни савез готов да се претвори у савез четворни. У осталом, могуће је, да Италијанци неће требовати помоћи код Касале и тако да Италија неће остати дужна Инглеској за пружену јој помоћ.“

Петроградски лист истиче говор њемачког министра иностранијех дјела барона Маршала о потреби умножења њемачке флоте ради колонијалнијех интереса, који је држао пошто је пристала Њемачка, да се употреби новац из ресервне касе мисирскијех дугова на инглеску експедицију, и вели да је ту имао у виду на првом мјесту Инглеску, која пријети њемачкијем колонијалнијем интересима, те даје већу важност овоме говору него ли одобрењу више поменутом, у погледу односа између Инглеске и Њемачке.

А ваљда у Петрограду знаду, какав положај Њемачка заузимље у данашњијем међународнијем оддосима.

РУДИНИЈЕВА ИЗЈАВА У ТАЛИЈАНСКОЈ КОМОРИ.

Пуна два сата прије отворења коморске сједнице 16. о. мј. био је простор пред Monte Citorio напуњен великим мноштвом опћинства. Недалеко палаче парламента стајала су два батаљуна, спремна за сваки случај, но опћинство било је мирно, те су се само при доласку којега популарнога заступника чули осамљени „evviva.“ Сицилијански „мученици,“ да избјегну овацијама, ушли су у парламенат на задња врата. Галерије су посве пуне. Дупком пуне биле су и војничке трибуне. Дипломати били су сви присутни, а међу њима било је и дипломата, који су акредитирани код ватиканске столице. У 2 сата почела је сједница. Пошто су Дефелице и Госко, тек помиловани, положили заклетву на устав, узео је ријеч министар-предсједник маркиз ди Рудини, те је започео:

Прва наша мисао мора бити управљена нашој војсци у Африци, оној војсци, коју су несреће стигле, али је ипак храбра, те којој шаљемо срдачан поздрав, пун поуздања и наде.

Догађаји, о којима има судити парламенат, донијели су са собом, да су наши синови, да су наша браћа без приправе били послани на бојиште. Под оваквим увјетима била би подлегла свака војска било којега народа. Али пожртвовање великодушних и јуначких синова, који су уписали својом крвљу нови лист у славној повјести италијанске војске, опет нас подиже! Успомена на пале јунаке у африканском рату потицаће, да се интереси и част отаџбине јуначки бране. Ако су се у врховном водству заповједништва показале слабоће и погрјешке, биће то опрезно истражено и строго кажњено. Али народ дугује италијанској војсци захвалност што је јуначки пролила крв.

Ви познајете тешке прилике, у којима је садашња влада преузела послове, наиме катастрофу у Африци и тим изазвани народни покрет. Али прва ријеч, што ја морам да управим вама и Италији, то је ријеч наде, то је ријеч, да се морамо окријепити. Јак народ надвладати ће мужевном јакошћу воље најтеже ударце судбине, дочим ће претрпљене погибељи бити опоменом, која ће показат пут спасења. Ми вас још неможемо точно обавијестити о прошлим судбоносним догађајима. Прије свега смо дужни, да се побринемо за садашњост и будућност. Потешкоћа положаја састоји се у инструкцијама, које је одступивше министарство издало послије битке од 1. марта. Ове инструкције допуштају генералу Балдисери, да ради са свијем по својем најбољем схваћању, те да подузме у први час све оне мјере, које сматра потребнима, да може свладати погибељну ситуацију, у којој се налази, па да прије свега на јужној и западној граници колоније узме мјере, које сматра нуждијема за побољшање и осигурање војничкога положаја, а нарочито да напусти Адиграт и Касалу. — Осим тога је 8. т. мј. добио Балдасера заповијед, да започне преговоре о миру под најбољим увјетима, који се могу сматрати повољнијема по колонију и частнијема по Италију. Ова заповјед доказује, да је пријашња влада веома јасно увиђала силну потребу, да што прије дође до мира, те премда је дала своју оставку, ипак је преузела за то подпуну одговорност, не чекајући на састав новога кабинета.

Што се пак тиче одредаба које је послије битке код Адуе издао за ојачање африканске војске генерал Мећени, бивши министар рата, ми ћемо их све провести. Умни и храбри генерал Балдисера јавио је, да је операциони војни збор пун добра духа и поуздања, те је додао, да нетреба другу половицу појачања, која још није кренула, ни слати.

Рудини изјављује, да ће од пријашње владе започете преговоре о миру тријезно и самосвјестно наставити, али ће енергично одклонити сваки предлог, који се неби слагао са чашћу Италије. Ја мислим, да је пуно боље, да се у Африци успостави таково стање, које доиста одговара нашим интересима, него да склапамо само привидно успјешне уговоре. Уз то ће бити рат настављен, и догодило се што му драго, ми га нећемо прекинути, док небуде створено таково стање, које ће нам дозволити, да можемо задовољити интересима колоније и осјећајима талијанскога народа.

Ми нећемо никад водити експанзивне политике. Ја увјеравам, да нова влада макар какви били наши војни успјеси и макар се каква развила политичка ситуација у току садашње кампање, никад неће ни помислити, да освоји Тигре. Кад би нам напокон и негус сам понудио Тигре, ми бисмо га одбили као дар, који је противан нашим интересима. Јер они, који држе, да бисмо посједом Тигреа окрунили своју славу и обогатили своје стечевине, непознају значења Етиопије, која би изтрошила све наше силе, а неби нам ни сада ни у даљој будућности никакве користи донијела. А ми несмијемо, тражећи нешто непознато, ослабити или изгубити наш велевластни положај у Јевропи. Кад би догађаји били према томе, да склопимо мир, ми небисмо никако хтјели примити као увјет мира, да уздржимо свој протекторат над Абисинијом. Ја се у том погледу држим својих назора, изјављени год. 1891 и 1892, — назора, да из несигурног правног наслова неможемо изводити никаквог права, а кад би то право и постојало, морали бисмо га се у властитом интересу одрећи. Но оћемо ли, да получимо мир, како га иште наши интереси и наш престиж, морамо бити спремни, да наставимо рат. С тога тражимо кредит од 140 милијуна лира, како бисмо покрили издатке, који су потребни до конца год. 1896. Ту своту желимо покрити кредитном операцијом у самој краљевини, а имала би буџет текуће године само посве незнатно оптеретити.

Рудини истиче на даље, да је сада читава пажња земље обраћена Африци и војсци. Све настојање има томе служити, да се у Африци осигура трајан положај, те да се побољша војска, али тако, како би њена организација била у складу са буџетом. Говорник апелира на слогу и моли, да се избјегава сваки предлог, који би угрожавао слогу народа. Влада ће у првом реду настојати, да успостави јавну слободу, те да брани против сваком монархичне институције, које су славу Италије основале и у којим је спас земље. Ми ћемо о том порадити, да се духови примире, а уједно ћемо знати праведно и одлучно бранити друштвени ред.

У изваньској политици држати ћемо се и надаље оног мудрог правца, који нам је прибавио пријатеља и савезника, којим ћемо и на даље посве вјерни остати. Ми неиштемо, да нам изјавите своје повјерење, ми ћемо настојати да га заслужимо.

Сада спомиње Рудини неке основе либералне тенденције, које ће предложити, те коначно апелује на врлине и снагу талијанског народа, које ће у овом тешком положају свладати све неприлике и опасности.

За министром-предсједником говорио је први Имбриани, и то подпуно хвалећи нову владу, која се састоји од поштених људи, те је прожмана чувством праведности. Он јој захваљује, што жели свршити афричку пустоловину, али се нада, да ће мир бити частан. (Силна бука.) Имбриани приписује Криспиу у гријех сву несрећу и опасности, које пријете народној части. Политика тројног савеза неодговара народнијем тежњама, али се тјеши тиме, да напокон и најлошија политика у руци поштена човјека може бити добра. Закључује с изјавом, да би Криспиа требало ставити под оптужбу.

Кавалоти је у име скрајње лијевице говорио такође повољно за владу. Нарочито јој одобрава афричку политику, јер је земља од увијек била против тих пустоловина. За тим је говорник најжешће навалио на Криспиа. Он је варао и лагао земљу, те је изопачивао и службене извјештаје.

Сониво је изјавио, да препушта одбрану војничких одредаба прећашње владе генералу Моћенну. Он само наглашава, да је финанцијална управа одма испунила сваку жељу Баратијеријеву. Али он је искао само 3 милијуна за набаву мазака и за устројство нових батаљона. (Глас: Али ви сте хтјели продријети до Ашанги језера!) То није истина. (Имбриани: Зар Криспи није казао, да Италија само из милости незаносједа Тигре?) За право се је хтјело колонију бранити само од нападаја, ништа друго. Али кад је дошло до катастрофе, онда Криспијев кабинет ни е мислио попут Рудинија на понизујући мир, него на част Италије. Балдисера је приопћио, да ће мајора Салсу, пошто положај изискусује највећу опрезност и умјереност, послати к Негусу с понудом, да се склони мир, али само зато да добије времена. Влада је пристала на то, али је нарочито упутила генерала, да ни у којем случају несметне с вида част Италије. Просту ратну варку претворио је Рудини сада у политички програм. (Ужасна бука.)

Моћени жели, да се о дјеловању прећашње владе тријезно суди на основу списа, па ипте, да се читава кореспонденција између владе и заповједајућега генерала у Африци предложи комори, а на то изјављује Рудини, да ће то учинити, чим узмогне.

Књижевност, умјетност и просвјета

(**Архипастирска посланица**,) коју је српско-православноме свештенству и народу богоспасајеме јепархије Рашко-Призренске управио Д и о н и с и ј е по милости Божијој АЕ. Митрополит рашко-призренски и Егзарх Горње Мизије, гласи:

Пречесњејши Протопрезвитери, преподобнејши Игумани, благоговјејни Свештеници, преподобни Јеромонаси, љубазне старешине народа, општинари, одборници, кметови, наставници и учитељи и сви благословени хришћани, чеда наша у Господу ваљубљени — благодат вам и мир од Бога и Господа нашег Исуса Христа, а од наше смјерности молитва и благослов!

Милост Божија и благовољење нашег узвишеног и високопросвећеног Господара, Њ. Ц. В. Султана Абдул Хамида Хана II., која се од онога срећнога дана, кад је Он сео на пресвијетли Престол Својих славних предака, почела изливати на све Његове поданике без разлике, обилно се излила и на наш српски народ, Његове највјерније поданике у Његовој великој Царевини. Јер је пред других благодатих, и жеља и потреба српског народа рашко призренске јепархије, да има духовног архипастира своје народности, задовољена.

Нашој смјерности досуђено је Божијим промислом, царском вољом, а по каноничном избору преставника Велике Цркве Христове, на Сабору светих архијереја, да сједне на упражњену архијерејску столицу рашко-призренског митрополита и узме у своје слабачке руке архипастирски жезал Светитеља Саве, Арсенија, Максима, Јеврема и других светих богоугодника, те да чува словесно и благословено стадо Христово.

Почаствовани тим повјерењем, ми сматрамо за прву дужност, да све вас, наши прељубазни сатрудници, свештеници оба реда и наставници, и наша мила паство, позовемо, да једнодушно запојете хвалу славе и изразите признање и дубоку одност нашем владајућем Господару Султану Абдул Хамиду Хану II; да се помолите свевишњему Богу, да Га подржи здрава и дуговјечна на превелику срећу Његових вјерних поданика. „Молим, дакле, прије да се чине искања, молитве, молење, захваљивања за све људе, цареве и за све који су у власти.“ [1])

Па и бодри чувар Светог Православља, Његова Светост Господин Антим VII. Васељенски Патријарх, заједно са Светим Синодом, задужили су нас вјечитом захвалношћу. Старајући се, да сачувају интересе Свете Цркве: свјесни признате истине, да народ у вјери могу најбоље да одрже пастири његове народности, који му знају ријеч, срце, обичаје и, једном ријечи, народне најдубље осјећаје, испунили су овим давнашњу жељу највјернијех поданика Њ. Ц. В. Султана, а најискренијих приврженика и поклоника Свете Саборне и Апостолске Васељенске Цркве, Срба православних свете рашко-призренске јепархије, и изабравши нашу смјерност и одликовавши нас високим архијерејским чином, изразили су то, дакле, и дјелом. Зато пак ми, са помоћу Бога и припомоћу нашег љубљеног свештенства, као архипастир исте народности, које је христољубива паства, стараћемо се да се одржи потпуна и неприкосновена сјајност Свете Васељенске Цркве.

Оправдана је ова нада, али је са њом скопчана и превелика одговорност наша. Тешко је бреме, које смо узели на своја слаба рамена. Пространа је виноград Господњи, који нам је повјерен на обрађивање и чување. Али је настојнику потребна помоћ Божија и добри радници, па да се виноград уреди како треба, те да уроди корисним и слатким плодом. Дух је бодар, али је тијело немоћно. Но шта се може испријечити пред дужношћу, шта ли би било у стању поколебати ону силну љубав према народу своме, љубав, с којом се сваки од нас рађа, с којом живи, а с којом неразлучно и умире?! И ми смо се са мирном душом, без икаква страха примили узвишеног сана овог, јер нас по промислу Свевишњег, по милости Њ. Ц. Величанства Султана, Сабор светих Архијереја, просвећен Духом Светим, изабра, одреди и посвети за Архипастира за оне крајеве, који су освећени стопама и спасоносним радом нашег великог просветитеља народног Св. Саве. Идемо у средину паствe, која нас познаје и коју познајемо; у средину овога народа, који је добро познат са своје велике привржености и љубави према православној вјери и својој народности, који је добро познат са своје велике поданичке вјерности према нашем милостивом Владару. То ће нас вазда тјешити и ободравати у току вршења нашега мучног, али Богом благословеног задатка

Па и ко је тај, који би се устезао да буде апостол свете вјере Христове, која је сама и сушта благодат за род човјечански?! Има ли ишта љепше, има ли ишта узвишеније него проповиједати и љубав према своме ближњему?

Нека нестане мржње, нека ишчезне себичност; „нека друг друга љуби“ и род људски запливаће у рајској радости, а то и јесте једина циљ свете православне вјере Христове!

Но то нас сважи, што нећемо бити без сатрудника, без искрених помагача у овоме нашем племенитоме послу.

Ви, свештеници, о наша љубезна у Христу браћо, помоћи ћете нам. Ваш свети позив нама је добро познат; познајемо дужности, које су нам заједничке, те се можемо поуздати, да ћете нам бити велика потпора; без ње би остале неиспуњене жеље наше; без вас били би узалудни сви напори наши. Тешка је заклетва, коју сте при примању светога чина положили, и ви ћете се пуштити да је вазда и бодро испуњавате, да је искупљујете. Тиме ћете најбоље показати, да сте нам искрена у Христу браћа, да сте истинити пастири словесног стада, чувари светога православља и служитељи свете Цркве; да сте прави синови свога рода и племена. Само тако радећи можемо се надати, да ћемо на страшноме втором пришествију Господа нашег Исуса Христа моћи мирно стати пред неумитнога Судију и рећи: „Господи, се аз и дјети јаже ми дал јеси![2] „Пазимо, дакле, на себе и на све стадо у коме нас Дух Свети постави пастирима, да чувамо цркву Господа Бога, коју стече крвљу својом;“ [2]) „и не ожалошћавајте Светога Духа Божијега, којијем сте запечаћени за дан избављења.“ [3])

Ви, Игумани и јеромонаси, наши прељубазни сатрудници, и ваша је дужност према светој цркви и народу иста, која и мирских свештеника и ми смо увјерени, да је ви дубоко појимате и ми се јако уздамо у вашу помоћ. Ну вама су повјерене задужбине наших светих и богољубивих предака, свете цркве и манастири, које морамо чувати као зеницу нашега ока. Ви ћете нам бити, увјерени смо, десна рука у нашем послу да повјерени вам свети домови, манастири, процвјетају и напредују, те да буду расадници просвјете и напретка, чему су их и намијенили у главном њихови славни ктитори. „Молим вас, дакле, да се владате као што приликује вашему звању у које сте позвани, са сваком понизношћу и кротошћу, с трпљењем, трпећи један другога у љубави, старајући се држати јединство духа у свези мира.“

Велику наду полажемо на општине, изабранике и прваке народне. Они ће нам помоћи својим искреним радом у пословима народним и тиме оправдати повјерење цркве и народа. Они ће се трудити, да својим радом и одношћу према свом Архипастиру оставе лијеп спомен у народу, зашта ће их он вазда спомињати.

Преважан је и други задатак наш. Вријеме доноси собом и друге потребе. По неминовним законима друштвеним род људски тежи напретку; друштво се из дана у дан развија; оно се примиче ономе чему је ударио основ Спаситељ наш Исус Христос. Различни су путеви, којима се греди напретку; разноврсна су и средства. Али, свакојако, понајважнија је школа. Она има да развије здраву клицу у чистој души дјетињој; њен је задатак да од слабог и нејаког дјетета начини човјека свијесна својих дужности, које има да изврши у друштву; у њој се постиче огањ љубави према светој вјери и роду своме. И због тога велеважног задатка школе, ми је морамо његовати, ми је морамо пригрлити опаквом љубављу, каквом мајка грли своју дјецу. Тога је у неколико било и до сада, али не толико, колико је требало да буде. Ну за то нико никога неће окривити. Љубави је било, само су средства оскудјевала. Будућност нам обећава да ћемо у томе напријед крочити. Јер нам превелика доброта нашег високопросвећеног и мудрог Господара, Њ. Ц. В. Султана јамчи за то. По његовој Царској милости дозвољено је да и ми Срби, Његови највјернији подајници, подижемо и одржавамо школе наше. До тебе, прељубазна и христољубива паство наша, зависи да жртвујеш колико можеш и колико треба на олтар просвјете своје, те да можеш поћи за онима нашим савременицима, који су далеко испред тебе, са својим школама, већ одмакли. То је воља премилостивог нашег Владара, то је жеља наша — зато ће те благосиљати покољења.

Ви пак, наставници и учитељи народни, драга нам у Господу чеда наша, прегните свима силама, да нам сјеме корисним плодом уроди. Предајте се свердно и искрено послу своме; имајте вазда на уму ону народну ријеч: какво сјеме посијеш онакви ће ти плод никнути. Сијте, дакле, здраву науку својим ученицима. А увјерење о испуњеној дужности биће вам највећа награда.

У свему нашем мучном послу, ми ћемо, мили роде, успјети, ако буде међу нама љубави и хришћанске слоге; а биће, ако Бог Свемилостиви да!

С таквим намјерама, с тим дужностима ми долазимо у твоју средину, мила паство наша. „И бићу вам отац и ви ћете бити моји синови и кћери.“ [4]) Сви наши савјети, сва наша упутства и наредбе излазиће из чиста срца и искрене љубави према теби. Ти ћеш их чути и из уста наших, јер ћемо те, с помоћу Божијом, чешће похађати и с тобом се разговарати и тјешити у Христу Господу.

Много имадосмо да ти пишемо, о љубезна паство наша; али нећемо мастилом и пером, јер се надамо у Бога Свемогућег, да ћемо те у скоро видјети „и из уста у уста говорити“; [5]) а дотле „надањем веселите се, у невољи трпите, у молитви будите једнако.“ [6])

Препоручујемо себе и све вас молитвама Свете Пречисте Богоматере и светих славних просветитеља и учитеља светитеља Симеона, Саве, Арсенија, Максима, Јеврема и светог великомученика Стевана Дечанског и Лазара и светог преподобног чудотворца Јаниција Девичког и свих светих преподобних и богоносних отаца!

„Поздравите један другога цјеливом светим.“ Од Нас вам топли поздрав, молитва и архијерејски благослов!

Благодат Господа Бога и Спаса нашега Исуса Христа и љубав Бога Оца и заједница Светога Духа са свима вама!

Амин!

Недјеља Православља 1896 г.
у Цариграду.

Ваш у Христу Богу топли молитвеник
АЕ Митрополит Рашко-Призренски

† **Дионисије** с. р.

(**Стерија Папас.**) Вршачка „Будућност“ доноси: У прошлом броју овога листа покушали смо, да, у животопису великога нашег књижевника, Јована Стерије Поповића, изнесемо, донекле бар, и родословље његово.

[1]) Тимот. I. 2; 2.

[2]) Дјела Апостолска 20. 28.

[3]) Ефесц. 4 30.

[4]) II. Корин. 6. 18.

[5]) III. Јов. 13. 14.

[6]) Римљ. XII. 12.

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.“

ИНГЛЕЗ О НАШОЈ КЊИЖЕВНОСТИ.

По „Народнијем Новинама.“

Међу осталим књижицама, што их издаје лондонско „друштво за промицање хришћанских знања“ („Coclety for Promoting Christian Knowbedge“) намјерио сам се на књижицу „Slavonie Literature,“ што ју је написао окфордски професор В. Р. Морфиљ (M. A.) и издао још године 1883. С обзиром на годину издања изгледа као да је прекасно писати сада о тој књижици, но како се ја несјећам, да је што о њој приобћено у нас и како уз то желим, да покажем широј публици, како се те врсте књига пишу о нама на западу, приопћит ћу овдје читаво поглавље, у којем се говори о литератури Срба, Хрвата и Словенаца, које Морфиљ узима за једну књижевну, односно културну скупину.

Наводећи у уводу врела, којима се је служио, пишући своју студију, вели: „The materiale for my compilation have not been taken at second hand, but in all cases in original authorities.“ (Грађа за мој састав није узета из „друге руке,“ него редовито из оригинала); вели надаље, да му је врло добро дошао „Archiv fur Slavische Philologie,“ што га уређује професор Јагић, док се је најизданније служио руским дјелом Пипина и Спасовића „Историја славјанских литература.“ Говори о неприликама, које су у том, што инглески штампари немају слова, која би могла предочити славенска слова, којих нема у осталој латиници, али се нада, да ће напокон доћи вријеме, да престане оно наказивање славенских ријечи и имена на инглеским мапама. Свршава: „My little book wiel have amply fulfilled its purpose, if it serve as a humble guide to those who wish to pursue further te study of these languages, so interesling to the philologist, but, strange to say, so irnored among us.“ (Моја ће књижица подпуно послужити своју сврху, послужи ли макар као незнатни вођ онима, који желе да наставе проучавање тих језика, толико занимљивих за филолога, но, чудно је рећи, тако игнорованих међу нама.“)

У поглављу: Serbs, Croats and Slovenes, говори ово:

Срби припадају источним Славенима. Њихов је језик идентичан с језиком Хрвата и Далматинаца. Он је и у блиском сродству са језиком Словенаца. Неки су хтјели да даду томе народу старо име Илира, потакнути по свој прилици класичним удругама и успоменама на кратковјеко Наполеоново царство од г. 1809. Та је велика илирска обитељ подијељена не само политички, јер су неки од њих поданици Аустрије, а други неодвисни, него и теолошки, припадајући грчкој и римској цркви, док су протестанти размјерно у врло незнатном броју. У Босни и Херцеговини, гдје је језик искључиво српски, има и мухамеданаца, те су многи од њих, којих су родитељи примили мусулманство, сачували своје славенско име и славенске обичаје. Та је вјерска разлика довела и до раздјељења у абецеди, јер се припадници грчке цркве служе ћириловицом, а они римске латиницом. То је повод великој смутњи и каосу у ортографији. Неки употребљавају поправљену Вукову ћирилску азбуку. Пред 40 по прилици година, покушао је др. Људевит Гај, основатељ т. зв. илирске литературне школе, да тому помогне, но његово је настојање тек дјеломично успјело.

Најстарији састав на илирском језику, који је допро до нас, јест производ непознатог неког свећеника из Дукље. Латинскл се он назвље Anonimus Presbyter Diocleus или у илирском Поп Дукљан. Он је морао живјети средином 12 стољећа, пошто кроника допире до год. 1161. Пјесма садржи 1165 редака. Попут наших собствених, тако је и та историја једнолична, те је занимљива једино као литерарни споменик. Штампао је Иван Кукуљевић Сакцински у „Аркиву за повјестницу југославенску“ (Archive for South Slavonie Litterature) у Загребу 1851. Великом је помњом израдио рани период српске књижевности славни Шафарик. Најстарији је документ српскога језика писмо Кулина бана 1189 и писмо цара Симеона Немање манастиру Хиландару на брду Атосу.

Од старих рукописа спомиње Мч. Морфиљ ове:

1. Живот св. Симеона, што га је написао његов син св. Сава, први архијепископ српски. Написан око год. 1210., али је сачуван тек у рукопису од 17. стољећа. Осим тога имамо од њега "Типик" (штатути) за манастир Студеницу, гдје је био игуманом. Св. Сава ужива славно име међу својим земљацима за свој рад на пољу народне просвјете. Он је основао славни манастир Хиландар на брду Атосу у години 1192.

2. Историја св. Симеуна и св. Саве, написао је Доментијан 1264., сачувана у рукопису 14. стољећа, јер је копија морала бити писана негђе између 1350. и 1400. Доментијан је био калуђер манастира Хиландра. Била је штампана неколико пута, од којих је посљедње издање Даничићево, учењака, коме пуно дугујемо за прекрасни рјечник старога српскога језика, без којега неможе да буде ни један изучаватељ тога занимљивога језика.

3. „Родослов“ или живот српских краљева од архијепископа Данила, који је умро 1388. „Родослов“ је издао Даничић у Загребу 1866. Морамо истаћи читатељима, да у том производу неће наћи ни елеганције стила нити приповједалачке снаге. Писан је нејасно и конфузно, а и језик му се врло разликује од модернога српскога, будући врста црквенога славенскога уз српски уплив. Проза је ипак таква, како ћемо је наћи у нашој домовини исте периоде.

4. Живот Стјепана Дечанскога, основатеља истоименог манастира, написао га Грегорије Цамблак, игуман истога манастира.

5. Законик краља Стефана Душана, један од најстаријих специмена српске легислације. Тај се може изпоредити само са Јарославовим законом „Руская Правда.“ Ти су закони били много хваљени са свога хуманога духа у многом, нарочито пак што се тиче подтицања на гостољубље. Неке казни изгледају ипак варварске са данашњега гледишта: На примјер: „Тко год прода крћћана човјеку друге вјере, да му се одсијеку руке и изчупа језик.“ „Ако племић увриједи другога пле-

Сада смо пак у стању, исту слику допунити још и са два писма, која нам је изволио уступити поштовани госп. Сима Петровић, сестрић пјесников. Та два писма писао је својеручно отац Стерија сину своме Јовану, док се овај још бавио у Кежмарку као правник.

Но прије него што пређено на саопћавање самих писама, мило нам је навести исправак, који нам је, у свези са нашом биографијом у прошломе броју, доставио г. С. Петровић, и по коме отац пјесников није био Цинцарин, него прави Грк, који је управ из Грчке дошао у Земун, а оданде овамо у Вршац. Прије него што је дошао у Вршац, водио је презиме Папас (у нашем изговору: Папаз), и тек је доцније овдје у Вршцу, када се оженио и међу Србима нашао, а, као што се даје слутити, и своји дјеци за љубав, промијенио Папас у Поповић.

Два пак писма гласе овако:

1. Сине Јоца, буди ми од Бога здрав!

20 октобра 1828 в Вершије.

Право би било на моје желаније да би сте ви нам прије писали, јербо знам да сте болесни, посље и како сте путовали и како сте се тамо намјестили, јербо мојо совјест и родитељски дужност увјек се гризи, али зато ништо. Заото премда г. Нинкович сат полази к вам ради његовој послој, пишем и питам за вашеј опстојатељска, како и шчо да ми пишеш, да знам, а друго буду ми паметан као шчо сте и дојако били. Отбјегни од зло и од свака бједа и приволе се к добрим, и буди на себе господар, на јело, на пјкј (пиће) и на свака нездравоћа. Труд да не пошчадиш, од злобу бјеже ки (као) трост (трска) од подреже. Бога свога вјерој, и вјера своја испољавај, па ће ти бити од Бога ондарење и од народ повјерење. Старе пријатеље не пуштај, а нови уфатај. Сили своја од потрјебе као човјек колико можиш носити, а шчо не можиш, одбјеже то; јербо неј (није) здраво; јербо једна кола кат се претоваре, та кола се мора скршаћ. Увјек се јави пријатељима, препоручи си кот попа Теодора и кот кир Христодул. Ја ни поздрави љубезнога и прочија.

Ђока вас поздравље и се срди зашчо ниште ништа њемо писали. Мита (млађи брат песников) је јешч (још) кот куће, јербо сам се промислио, ка га дам ту у службу. Узели зе му време у најгоре. Но сам га дао на префат кот еота (?) учитељ за немецки језик да је скуше (да га искушава, т. ј. да учи) до пролеће.

С отим остајем и желим од Бога на моја старост и од моје цвеће (т. ј. деце) храброст дочекивати.

Поздрављајем кума Паја и такођер од његова мати. Она је кот (код) нас пребива у Вршац до данас. Сви смо од Бога здравље.

Стериа Попович.

2. Весели сине мој Јоцо, здрав о Творци будни ме.

1829 15 маја у Вршац.

Писмо твој от 9 вашег маја радосног примио јесам, и радојем се ва твоје здравље. Ја Богу хвалим на свима. И пишет ме, да у 12 јули требате јешче 50 фор. јербо у 13 полазиш у име Богу оданде у Пешту. Заото сине мој не бригне се ни мало. Ја оћу на твој исто речено термин послати чрез никакфа сумње, само гледај твоја посао као шчо треба. Знам да Краква није далеко от Кешмар. Ја вољу сам имао, ако би ти могућно било, да можиш до онте (ондје) исти и вједнити.

У прошавско писао си Ђуђи (свакако брату Ђоки,) да ти пошљим комаћ (?.) Ево те шиљем. И за даље, буди ми сине мој весео, и чувај твој здравље.

N. B. Добили овдје ми владико. Име Максим Манојло (вић.) Ја сам се ја с њим крчке (грчки) разговарао, јербо је Грк. И у 11 исти (т. ј. 11-ог маја) пошао је одтавте (одавде) у Беч с Путником заједно. И кад се врату натрак у Будим ондах (онда) ће да инсталират (инсталирају) будимског епископа; кад, ја не знам.

N. B. Архимандрит Радивојевић отишао је одавде сас великим плач (т. ј. он је био мандатар, а није изабран за епископа, јер су га облагали). И дао је у обатве цркве плачни слово. И постао је на његово мјесто Андреја Шакабенда архиаандрит у Месић манастир.

Сотим здрави буднети. Имаш поздрављење от свију. Твој родитељ.

Стерија Поповић.

Из та се два писма можемо увјерити, да је стари Стерија био човјек оштроуман и разборит, начела темељних и здравих, те се мора препоставит, да је под његовом руком и никла она женијална клица у сину му Јоци.

Уједно пада у очи и то, да је старац даље умно унапређење свога духовитога сина материјално потпомагао са пожртвовањем великим. Тјешн га, да се за тражених 50 фор. у име путних трошкова, која је свота за оно доба, а нарочито за прилике Стерије Папаза, велика била, ни мало не брине, јер ће му их на вријеме послати. Још би радо био допринио и на трошак за пут у Кракову, да му син разгледа и тај град, пун историјских знаменитости.

У писмима пише му час „ви,“ час „ти“. Може бити, да је он тако писао са непотпунога знања српскога језика, али је лако могуће, да је он хотимице употребљавао „ви“ према своме сину, који је не само свршавао права, него већ тада обратио био на себе пажњу са својим књижевним радовима („Слеци Болгарији,“ „Невиност“, „Ђорђе Кастриота“, „Бој на Косову,“ „Милош Обилић.“)

Још морамо напоменути, да се пјесник доцније наречјем оца свога послужио у „Кир-Јањи.“ В. Т.

(**О историји Хабеша** *) врло слабо шта или скоро ништа налазимо забиљежено у историјским књигама. О њима могли би рећи да су то Црногорци Африке. Њихова земља брдовита као и црногорска, само још у већем степену, пуна је природних тврђава. „На висинама царује слобода“ вели једна њемачка реченица, па тако је и код њих и код наше српске браће у Црној Гори. Онај брдски ваздух снажи дух и тијело и производи јунаке, који су увијек готови да даду живот свој у одбрани драге отаџбине.

Први траг о Хабешанима налазимо у историји 1500 година прије рођења Исуса Христа. Онда је сједио на пријестолу Мисира велики краљ Сезострис, кога су звали и Сезосис. Слава тога прадавног краља усијешно се такмачи са славом потоњих највећих свјетских војсковођа.

Тај силни мисирски краљ, који је својом војском пошао путем, којим је далеко посље њега пошао Македонски Александар, напао је и независне Хабешане, али није их могао потпуно покорити. Једино у чем је успио, било је то, што су пристали да му плаћају неку суму данка, као знак да признавају неку врсту његова покровитељства. Али и то је потрајало док је био Сезострис жив, а посље нити је ко покушавао а нити би се они дали, да сагну своје главе под туђ јарам.

Тако је било за вријеме свих независних мисирских Фараона и других, па послије кад је Мисир пао под власт Персијанаца и кад га је освојио Александар Велики, а било је тако и под владом Птоломејаца, Римљана, аранског Калифата и Турака. Хабеш је остао увијек независан од 3300 и више година од кад се за њега зна и тек први посље Сезостриса био је у новије доба мисирски Кедиве Измаил-паша, који је покушао да га освоји, али Хабешани вратише његову војску крваве главе у битци код Амба Гура 25. фебр. год. 1876. гдје погину 15.000 Мисираца.

Истина, прије тога завадише се Хабешани с Инглезима, јер је Инглеска зинула да буде господарица свијета свугдје ондје гдје могу допријети њезини убојни бродови. Било је то г. 1868 кад је инглеска војска под Лордом Напје-ром продрла у Хабеш и освојила престоницу оудашњег Негуса Теодора, Магдалу. Али практични Инглези, кад су видјели оне силне брдине, у којима се за њих не може наћи ћара, те кад су видјели да са Магдалом Хабеш још увијек није пао у њихове шаке и да га они коначно освојити и одржати не могу, склопише с Негусом мир и вратише се, што су брже могли, од куд су и дошли. То је било једно војничко предузеће, које Енглеској није донијело ни мало славе — јер је и Наполеон I. освојио руску престоницу Москву па онда изгубио сву своју војску — а коштало је грдних новаца, који су просто били бачени у море.

Петнајест година доцније ускомешало се у Нубији. Појавио се Махди и његови дервиши. Тај покрет појавио се изненада, рушећи и обарајући све што се појавило пред њим, баш као горска бујица, кад се свом силом обори у долину. За кратко вријеме бјеше сав доњи Мисир са Дарфуром и Кордофаном отет испод власти Кедива, паде Хартум и с њим глава Енглеза Гордон паше, а и други енглески официри, који су помоћу мисирске уређене војске хтјели уставити ту бујицу, бјеху страшно разбијени.

Пошто пак Нубија граничи од истока с Хабешом, није чудо што се објесни Махдија, у полету своје ванредне среће, позаваћао и с Хабешанима. Дошло је до жестоког окршаја, у којем дервиши побједише Хабешане, те том приликом паде Негус Јован, који је прије покорио у жестокој борби свог супарника, краља Тигреа, Менелика

Но и дервиши нијесу могли да напредују у оним планинама па се вратише од куд су и дошли, а на престо Негуса Негести попе се Менелик, тај, који није имао среће у борби против Негуса Јована.

„Мале Новине.“

(**НОВЕ КЊИГЕ.**) Примили смо на приказ:

Деспотова Властела, Роман из српске прошлости. Написао Андра Гавриловић. Биоград, парна радикална штампарија, 1896.

Наслов овога романа каже нам његову главну сврху. Ту се развија пред нама живот српске влестеле за вријеме Деспота Стефана, а у исто доба упознајемо се и са положајем, које су властела заузимала према одлуци Деспотовој послије битке код Анторе, да тражи наслова и савеза у Угарској. Тенденција је романа патриотска, и писац јасно и живо описује и прича чистијем и бираннијем српскијем језиком. Може бити да се овај роман неће допасти модернијем критичарима нашијем, западњачки образованијем, али српски народ, који је далеко још од тога западњаштва, који се одушевљава још својом старином, уживаће у читању ове књиге. И пошто нам је сузбијати свијема силама западну културу, писац је учинио патриотско дјело, што се није обзирао на те критичаре, те своме народу пружио књигу, која му говори о прошлости његовој друштвеној и историјској, која одговара његовијем свјетијем традицијама, и која га васпитава у патриотском духу.

НАРОДНА ПРИВРЕДА.

О млијечности крава.

Употребљивост млијека за људску храну била је позната још у најстарија времена, шта више изгледа да су наши праоци баш ради млијека припитомили говече, овцу и козу.

Добре особине млијека узрок су да је његова употребна вредност с дана на дан расла. Лучење навлаке послє дужег мировања, издвајање масла буђкањем, усиравање млијека додавањем сирилта, увисељавање млијека дужим стајањем, претварање његово вреньем у опијајући опитак особине су млијека, које је човјек још одавно згодно употребио на своју корист. Данас је употреба и потрошња млијека много већа, нарочито услед прераде млијека.

Разумије се да под таквим околностима тежи сваки пољопривредник да повећа производњу млијека у своме газдинству; на како је говече — крава од свих наших домаћих животиња најмлијечнија, обраћа се нарочита пажња гајењу говеди у циљу производње млијека.

Прије свега количина и каквоћа млијека зависи од хране, којом се краве хране и његе, која им се указује. Ово с тога истичемо на првом мјесту, што су у нас на храњење и његу музара не обраћа бозна каква пажња а нарочито зима. Али ни при једнакој храни и њези не дају сви сојеви говеда једнаку количину и каквоћу млијека. Неки сојеви су више а неки мање млијечни, неки дају масније а неки ређе млијеко.

Познато је да је тешко наћи у природи два организма, који су у свима својим особинама подударни, с тога је природно, да ни сва грла једног соја и запата немају све особине у равној мјери развијене, дакле да ни краве једног истог соја и запата, који се иначе одликује млијечношћу, не дају исту количину и каквоћу млијека. Најзад кад се још има на уму, да родитељи, дакле крава и бик, преносе своје особине и на дјецу — телад, онда је јасно да је и млијечност насљедна и да при избору грла за производњу млијека треба обратити нарочиту пажњу на млијечност њихових родитеља. Имајући у виду важност насљедства по напредак сточарства у опште, па и производњу млијечних грла посебице, озбиљни сточари воде тачан рачун о својој стоци па у нарочитом „Бележнику порекла стоке,“ заводе свако

мића, да се објеси.“ „Ако се робови скупљају начином бунтовним, да им се одсјеку уши и спале обрве.“ (Извађено из Новаковићева издања: Законик Стефана Душана, Биоград, 1870.)

Послє пада српске државе у бој на Косову 1389 писана је литература у Срба кроз много стољећа те животарила, премда се је дјелатност Далматинаца попела ипак до неке висине. Но за то је живјела лијепа устмена литература међу потиштеним народом. Он није заборавио да је био „натион.“ Ја ћу говорити о тим баладама, које се могу такмити с онима других јевропских народности. Неки су се од ранијих далматинских пјесника користили тим саставцима, дапаче и унашали уломке од њих у своја дјела, но први, који је покушао да их сакупи за пучку употребу, био је фрањевац Андрија Качић Миошић, Далматинац, који је умро 1783. Био је то човјек, који је свакако био далеко над својим временом, јер су таке пјесме биле стране умјетноме француске укусу, који је онда господарио Јевропом. Перси-еве „Reliques,“ за које се може рећи да су створиле модерну романтичну школу, која брзо прешла у Инглеску и Њемачку, нијесу биле издане до 1765. Миошићева је збирка била штампана у Млетцима 1756 под насловом „Разговор угодни народа словинскога.“ (Recreationis otthe Slavonie People.) Многе је тих пјесама сложио сам Миошић, а у многима је опонашао старе пјесме.

Да су Срби морали имати народне своје пјесме од врло раних времена, можемо закључити из извјештаја о путу Ницефора Грегораса, који је 1325—26 био посланик византскога цара Андроника на двору српскога краља Стјепана Уроша IV. Он спомиње, да су неки Срби, додијељени његовој пратњи, пјевали „трагичне пјесме, славећи велика дјела својих народних јунака.“ То је, како М. Пипин примјећује, важно, јер показује опстанак народне епике у Срба прије боја на Косову. У опису посланства из Беча у Цариград 1531 неки Коврипешић, родом Словенац, говори о пјесмама, што их је чуо пјевати у славу Милоша, који је убио султана Мурата.

Први западни учењак, који је свратио позорност на њих био је Абат Фортис 1794, али оне не бијаху познате до издања Вука Караџића 1814 у Лајпцигу. Многе је од њих превела на њемачки Тереза вон Јакоб, послије удата за професора Робинсона оф Америка, која је писала под псеудонимом Талви (Volkslieder des Serben.) До мало изиђе и инглески превод неких од тих пјесама испод пера др. Бовринга с лијепим уводом. Но Бовринговo је знање српскога језика било врло недостатно и Мрс. Робинсон га нападе, да је превађао с њенога њемачкога превода. Избор пјесама, што их је издао 1861 Лорд Литон, нема такођер вриједности, јер су пјесме превађене из француског превода. Мало дјелце Ме Мијатовић под насловом „Косово“ издано 1881 у Лондону, у сваком је погледу исправно и подат ће много вриједне упуте онима, који хоће, да се поближе упознају с тим занимљивим производима.

Метар је српских пјесама неримовани трохејац — то је наравни ритам народу у првотном (чиде) стању цивилизације са пјесничким инстинктом, те се у осталом налази и у старом чешком фрагменту „Љубишин суд.“ (The judgement of Libusa) као и у финском еп у „Kalewala,“ да неговоримо о другима.

У малом дјелу, каково је ово, немогу се анализирати прекрасне те пјесме. Оне се пјевају уз настрој с једном жицом, што га називају „Гусла.“ То је нека врста гитаре, те изгледа као уздуж порезана крушка. Без сумње мелодија језика, попут талијанскога, у велике је од помоћи тим импровизаторима. Свакако је значајна појава, да у модерно наше доба налазимо класу Хомеријада, који попијевају уз таку примитивну музику херојска дјела својих предака. Велики се дио те врсте поезије још увијек саставља. — Талент је импровизирања у велике развит у Срба. Веле дапаче, да исти просјаци моле милостињу пјевањем, а и нарицање над мртвим тјелесима и над гробовима обавља се с пјесмом. На метричку се форму пази у Срба више него ли у Руса или Малоруса.

Прекрасна је пјесма, у којој је Милица, жена Лазарева, хотећи да спаси кога из свог рода, заклиње своју браћу једног за другим, да иду у бој, али јој они одлучно одвраћају, да иду.

Овдје писац доноси у превод уломак из пјесме „Бој на Косову“ са овим почетком:

„Lazarus, the Tzar at supper sitting
Had his wife Militza there beside him...“

Прекрасну „Косовску Дјевојку“ доноси писац у, како сам вели „literal prose version:“

„The maiden of Kosovo rose early:
She rose early on Sunday
On Sunday before the bright sunn.“ itd.

А свршава:

„It, unhappy woman that Jam, I touch the green pine
Soon will the green be withered.“

Осим хисторијских лица, која долазе у баладама, велики је легендарни јунак Марко Краљевић, који попут рускога Илије Муромца има много ознака надналравнога бића. Он живи 160 година, те га ни мач ни буздован не може да убије. Његове су побједе, највише над Турцима и Мађарима, опјеване у претјераној фразеологији (exaggered phraseology.) Напокон о величини своје снаге. Марко погибе на бојном пољу, али је начин његове смрти обавит у мистерију. По некима он је однешен с бојнога поља у тајне пећине, гдје је био лијечен и гдје попут нашега (инглескога) Артхура у његову „isle-valley of Avilion“ (оточној долини Авиљона) лежи скривен, чекајући згоду да избави свој народ од угњетача. Исто тако као јунак мистичан је његов коњ Шарац, кога му је даровала вила (Fairy.) Пјесме су тих митских бића од таке замамности као и оне старих сирена, да људи, који их слушају, изгубе разум, док с друге стране подлијежу људским слабостима, на их налазимо, тако их српски и бугарски јунаци залуђују и остављају.

(Свршиће се.)

---

*) У књижевности и новинарству зове се Абисинија али урођеници сами зову тај крај Хабеш.

грло по именце, његове родитеље, расу, сој, старост и у опште све, што се односи на дотично грло и по чему се може цијенити његова подобност за једну или другу употребу. Гдје таквих биљежника има, много је олакшан и избор млијечних грла, али гдје их нема и гдје се о томе води само површан рачун, као што је то махом случај у нас, тамо се при избору млијечних крава морамо ослонити искључиво на знаке млијечности, који се на крави опажају. Знаци млијечности стоје у тјесној вези са органима, којима се производи млијеко с тога су доста поуздани, те ћемо их не само побројати, већ и објаснити у каквој вези стоје с мужом млијека.

Као што је познато, млијеко се производи у млијечним жљездама вимена. Свака сиса одговара једној таквој млијечној жљезди: она је одводни канал, кроз који млијеко на поље излази. Краве имају обично четири сисе, па по томе и четири млијечне жљезде. Свака млијечна жљезда састоји се из многобројних бешичица и гроздастог је облика. За сада се мисли да се ове бешичице — ћелице — претварају у течност т. ј. у млијеко. Млијеко је дакле течност, која постаје растварањем млијечних бешичица односно растварањем саме млијечне жљезде. Из овога се да закључити да ће лучење млијека, под иначе једнаким приликама, бити тим веће, што је развијеније ткање, из којег се састоје млијечне жљезде. Величина вимена има дакле у толико утицаја на млијечност, што стоји у вези с развићем жљезданог ткања, т. ј. млијечних жљезда. Што је дакле веће виме, развијеније су и млијечне жљезде, а усљед тога је обилније и лучење млијека. Међутим, ваља знати, да је у неких крава велико виме и усљед тога, што је дебело спајајуће ткање, које омотава млијечне жљезде. Краве с таквим вименом не дају доста млијека, с тога треба знати разлику између одебљалог и млијечног вимена. Дебело, што по веле меснато виме, под руком је тврдо, а млијечно виме је на против мекано и наборано кад се измузе.

Други су знаци млијечности т. зв. млијечне жиле т. ј. они крвни судови, што се пружају са обје стране трбушних дувара. Оне одводе из вимена односно из млијечних жљезда ону крв, која је њима дала потребне материје за производњу млијека. Па како количина крви, која у виме придолази одговара количини крви, која се из њега одводи, јасно је да се по величини и развићу ових крвних судова може оцијенити и млијечност крава, јер што више крви у виме придолази, тим ће бити већа и производња млијека.

Са обје стране задњег краја грудне кости улазе млијечне жиле (крвни судови) кроз отвор трбушног дувара у трбушну дупљу. Ови отвори познати су под именом доње млијечне јаме. Руком се може напипати њихова величина, што су оне веће, тим су јача и стабла млијечних жила. По томе се може млијечност крава цијенити и по величини доњих млијечних јама.

У Швајцарској оцијењују млијечност крава још и по горњој млијечној јами, која се може лако напипати само на мршавим кравама. Ову јаму ваља потражити између ртастих израсли дванаестог грудног и првог слабинског пршљена (кичменог обртња.) Горња млијечна јама биће тим дубља што су ртне израсли поменутих пршљенова више међусобно размакнуте. Растојање ртних израсли стоји у вези с дужином грудног коша а тим и с плућама, јер што је дужи грудни кош, развијенија су и плућа. А пошто су развијенија плућа у стању да приме више кисеоника, јасно је, да је у том случају и промет (измјена) материја у млијечним жљездама живљи, па и лучење млијека веће.

Даљи је знак млијечности ширина међупростора ребара или њихово међусобно растојање. Што је међупростор шири, тим су и ребра испупченија (сведенија) па и грудна дупља пространија. У пространим грудима су и плућа снажно развијена, а усљед тога у млијечност у крава већа. Колико је растојање између ребара може се најбоље сазнати уметањем прстију између предпосљедњег ребра. У добрих музара је тај размак толики, да се са свим комотно могу уметнути четири прста.

Млијечност крава цијени се и по финоћи коже и сјајности длаке. Што је слабији слој поткожног ткања, у којем се маст нагомилава, тим ће се моћи мање масти под кожом наслагати. Такве краве дакле немају наклоност на гојазност али су млијечније, јер гојазност и млијечност не могу се спојити у једном грлу. Краве, које нијесу наклоњене гојазности употребе сву храну на образовање млијека. — Сјајност длаке зависи од масног зноја, који се лучи из кожних лојних жљезда. Што су лојне жљезде развијеније лучиће и више масног зноја, па ће и длака бити сјајнија. По сјају длаке цијени се длаке развиће лојних жљезда, јер и ове нијесу ништа друго до увећане лојне жљезде. Што је дакле сјајнија длака у крава тим су и млијечније.

При избору музара пази се и на то да имају уску, подужу а не биковиту главу, да су им рогови фини и на основи свјетли, а годишњи прстенови јасно означени, да имају подужи узан врат, дугачка и права леђа, дугачке, широке и праве а не угнуте слабине, пространи трбух, дугачка и широка у назад мало погнута или водоравна крста, реп, насађен у истој висини леђне линије (дакле у њеном продужењу) или само мало ниже, дугачке и танке ноге, суве довољно широке и снажне зглавкове, јасно обиљежене тетиве, добро развијене мишице а нарочито на бутовима и правилан став ногу.

До прије кратког времена сматрали су се као знак млијечности облик и величина млијечног огледала, али је у новије вријеме доказано, да се по млијечном огледалу не може цијенити млијечност крава па је за то теорија о млијечном огледалу са свим одбачена.

Разумије се да поред количине млијека, коју краве дају, треба обратити пажњу и на каквоћу млијека, јер у једном истом соју има грла, која дају доста али слабог и ријетког млијека, које дакле има у себи доста масла. Усљед тога се и дешава, да се кадкад и од мање млијечних крава може добити исто толико, ако не и више, масла и сира, него ли од истог броја млијечнијих крава. Каквоћа млијека у крава изналази се нарочитим испитавањем самога млијека помоћу кронометра, млијекометра и справица за изналажење количине сиревине у млијеку.

Ко при набавци музара на све до сад наведено пази неће погријешити а у противном случају купиће што но веле „мачку у џаку.“ „Из Тежака.“

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 15 марта.

(**С Двора.**) Њихова Височанства Господар и Престолонасљедник Књаз Данило повратили су се у сриједу са Крушевца.

(**Личне вијести.**) Г. Вурцељ, секретар царско-руске мисије, повратио се прошле недјеље из Петрограда.

(**Из Митрополије.**) *Распоред службе страстне седмице у катедралној Митрополијској цркви сљедоват ће овијем редом:* У недјељу вече у 8 часова поћиње јутрења за понедјељник. У 8 часова пред подне у понедјељник почиње читање Јеванђелија, иза тога настављају се часови а послѣ њих вечерња. У $4^1/_2$ часа послѣ подне почиње велико повечерије.

Овај распоред служи за вторник и сриједу са тијем додатком, што у сриједу иза часова сљедује преждеосвећена литургија, а обично у своје вријеме мало повечерије, и јутрења за четвртак.

На Велики Четвртак почињу часови у 11 часова пријед подне иза ових наставља се Василијева литургија. У 5 часова послѣ подне мало повечерије. Свете страсти са читањем Јеванђелија почињу у 8 часова у вече.

На Велики Петак Царски часови почињу на 11 часова пред подне. Вечерња почиње у $4^1/_2$ часа послѣ подне. Јутрења за суботу почиње у 8 часова у вече.

У суботу у 11 часова пред подне почињу прости часови а иза ових наставља се света литургија Василијева с вечерњом. Послѣ подне читају се Дјејанија Светих Апостола.

На Свето Воскресеније (Пасху) у јутро у 4 часа звонити ће велико звоно на табљу. У 5 часова звонити ће сва звона и сљедовати литија около цркве. Изалитије сљедоваће јутрења, а иза ове воскресни часови и света литургија. На Васкрс у вече почети ће вечерња обично у $4^1/_2$ часа.

(**Други родитељски скуп.**) У цетињској мушкој и женској осн. школи био је ове школске године и други родитељски скуп у здању исте школе 10 марта ов. г. На овоме скупу, као обично, прочитан је и протумачен дио Школ. Закона, што се односи на родитеље, а иза тога говорио је г. учитељ Ђуро Шпадијер о „Послушности“.

РАЗЛИЧИТО.

(**О Абисинији.**) Figaro вели за Абисинце да су најбољи војници у свој Африци: срчани, храбри, окретни, издржљиви, те се могу сравнити с најбољим јевропским војскама; осим тога они су пуни народног поноса и православног хришћанског осјећаја. Кад је оно пред петнаест година египатски принц Хасан, син подкраља Исмаил-паше, навалио на Абисинце са 22.000 војске, да освети скасапљеног Аракл-беја, грофа Зичија, Муцингер пашу и Данца Арандропа што 1876 насрташе на афричку Швицу — Абисинци су египатску војску потукли за заробљеног принца пустили за неколико милијуна тек онда када су му на руку ужегли православни крст св. Андрије; а јевропским официрима који су управљали војском, није цар Јован никако могао опростити што су с некрстом пошли противу крста, те их је хтио све повјешати. Од кад је цар Јован Абисинију ујединио те задобивеним и купљеним оружјем своје горштаке обдарио, Абисинци сматрају се за позване да не само униште кршне магдисте, већ вјерују да морају прије или послије ослободити Јерусалим, дочепати се не само Масове на мору већ и Египта. Таки су Хришћани ти Абисинци, па мјесто да их помажу, или да их бар оставе на миру, папа је онномад имао договоре са кардиналом Ледоховским, главарем Propaganda fide, те закључио да у Еритреју пошаље још једну рпу капуцинера те да им даде 100.000 лира.

Ако желимо што више сазнати о овој земљи и њеном народу, који тако брзо постаде знаменит, ваља да питамо Французе, јер их они одавно познају и живе с њима у добрим односима. Тако сазнајемо из француских листова да је цар Менелик члан провансалскога пјесничког друштва Фелибра у Паризу. Кад је прије 10 година учени француски путник Пол Селејље довео у Париз младога Менеликова сродника, тад му је показао све париске знаменитости, а једне вечери одвео и на састанак пјесника дружине Фелибра. Том приликом изабран је млади Абисинац за почасног члана Фелибра, а тако исто и његов стриц негус негести (цар царева) Менелик. Селејље је доцније одниио диплом друштвени Менелику, чему се цар царева веома обрадовао. — У „Vie Contemporaine“ опет описује француски путник Моншикур живот народни у Абисинији. У томе путопису вели да су Абисинке врло лијепе док су младе; али Абисинци доста грубо поступају с њима, јер оне сносе главни дио терета и раде највећи дио послова. Абисинци нијесу „каваљери“ према женскињу, јер мисле да Христос није имао женскиње на уму кад је проповиједао своју науку, само мушкиње. Војна и гладовање, — то су стални пратиоци у животу абисинских становника. Куће су им, вели, незгодне, немају димњака, но дим загушује, и на мале отворе изилази. У кући живе заједно са домаћом стоком, а то сатире њихово здравље. Па опет за то Абисинци су необично окретни и издржљиви, о чему Моншикур наводи примјере којима се човјек мора дивити. — Швајцарски инжињер Илг, који познаје добро Абисинију и Менелика, јер је тамо живио у великом пријатељству с њим, саопштио је једноме новинару у Берну, да је у Менеликовој војсци само један француски официр, по имену Клоше. Он је у штабу, али је Менелик душа свега. Све он наређује, распоређује и командује. Абисинија је велика као Француска, има 10 милијуна народа, и Талијани је могу само тако покорити, ако разоружају послѣдњега Абисинца, а то неће бити никад.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА.“

БУКАРЕШТ, 9 марта. — Усљед интерпелације Флеве односно румуњскијех школа у Маћедонији примљен је дневни ред са 101 против 22, којијем се одобрава изјава Стурдце.

ПЕТРОГРАД, 9 марта. — По званичном програму Величанства присјеће 7 маја у Петровски Двор, одакле ће свечано уљести у Москву 10, а крунисање ће бити 15. Честитања примаће у Кремљу 16, 17 и 18. Свечаности трајаће до 27.

МАСАВА, 9 марта. — Дервиши су четири пута нападали на дефиле Сабдерат код Касале, и били су одбијени са губитком.

ЛОНДОН, 9 марта. — Морлеј напао је жестоко ваљску политику владину, особито експедицију у Донголу, и предложио дневни ред који осуђује несмотрену, самовољну, фриволну и слијепу политику владину. Шамберлен је одговорио, кад би влада сада евакуирала Египт, да би револуција порушила мирни напредак, шао је Инглеска постигла. Велика већина инглеског народа признаје да дјело још није свршено, и да не би било добро оставити Египт прије тога. Одобравање министеријалаца.

БЕЧ, 10 марта. — Конференца за компромис аустро-угарски затворена је. Сад се ради само на изради пројекта, који ће се подићи парламентима.

ВЕРЛИН, 10 марта. — Тврди се да ће Цар њемачки, на повратку из Италије, свратити у Беч за два дана.

РИМ, 10 марта. — Камара је одбила великом већином дневни ред Сонина, против ког је говорио Рудини. Одбијен је такођер дневни ред, који је тражио, да се позове натраг војска из Африке. Примљен је пројект кредита афричког са 214 против 47 гласова.

ПЕТРОГРАД, 10 марта. — Именовани су руски консули за Рушчук и Варну, и вицеконсул за Софију.

РИМ, 11 марта. — Двобој је био између генерала Моћени, бившег министра рата, и заступника Барцилаја, који је остао рањен. Послано је појачање у Сабдерат код Касале. Адиграт има хране за сав април и воде изобила.

БЕРЛИН, 12 марта. — Цар и Царица су два сина кренули су пут Ђенове.

РИМ, 12 марта. — По „Итали“ у преговорима о миру са Менеликом нема питања о ратној контрибуцији.

СОФИЈА, 13 марта. — Именовање дипломатског агента бугарског у Петрограду уговорено је.

РИМ, 13 марта. — У сенату се расправља афрички кредит. Већина говорника тражи мир са чашћу. Рудини је категорички опровргао, да Менелик тражи 50 милиона ратне контрибуције. Њемачка величанства са два принца присјели су у Ђенову. Дочекао их је Војвода Ђеновски са властима и великијем мноштвом народа, уз велике одушевљене овације.

СОФИЈА, 14 марта. — Књаз Фердинанд кренуо је пут Цариграда са турскијем комесаром, Стојиловом и Петровом.

БЕРЛИН, 14 марта. — „Национал Цајтунг“ дознаје, да ће Хехенлос поћи у Беч за вријеме Царева путовања.

РИМ, 14 марта. — Послије изјава министра финансија Коломба, министра иностранијех дјела Сермонета, и Рудинија, сенат је примио дневни ред устајањем, којијем се изјављује повјерење влади. Афрички кредит за тијем примљен тајнијем гласовањем са 109 против 64 гласа.

ЛОНДОН, 15 марта. — „Рајтер“ дознаје из Јоханесбурга, да генерал Кригер, предсједник Трансвала, неће доћи у Инглеску.

ВАШИНГТОН, 15 марта. — Мјешовита комисија усвојила је резолуцију сената односно Кубе.

ПАРИЗ, 15 марта. — Камара ће расправљати у понедјелник одлуку комисије египатскијех финансија у питању Донголе.

КАЈИРО, 15 марта. — Комисија египатскијех финансија одлучила је да изда влади 500.000 инг. лира за експедицију у Донголу. *Комисари Француске и Русије протестирали су.*

ЦАРИГРАД, 15 марта. — Књаз бугарски присиио је и био је примљен код Султана у свечаној аудтјенцији, која је трајала по уре.

РИСТУ НИКОВУ ИВАНИШЕВИЋУ

Нашем никад непрежаљеном и незаборављеном брату и рођаку даваћемо четрдестдневни парастос на Цвијети у 11 часова у цркви на ново гробље.

Ожалошћени:

Сестра **Драгиња**, баба **Анђуша**, тетка **Анђе**, са рођацима.

Уредник: Др. А. Томановић. Издавалац: Државна Штампарија. У књаж. срн. државној штампарији.